

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 1 mars 1934 kl. 3 e. m.

*Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1,
i anledning av väckt motion angående utmönstrande av
logementsfartyget Vanadis.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 375, hava herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen hemställa att vederbörande myndigheter åläggas att ofördröjligen utmönstra Vanadis som logementsfartyg.

Till stöd för detta yrkande har åberopats, att manskapet vid flottans station i Stockholm uttalat sitt missnöje med förläggningen ombord på ifrågavarande fartyg, samt anförts, att flottans manskap »skall beredas bostäder som möjliggör för dem att utnyttja sin fritid för rekreation, och som de kan vistas i utan att deras hälsa äventyras».

Enligt vad utskottet inhämtat har militieombudsmannen på därom av stationsbefälhavaren vid Stockholms örlogsstation framställd önskan den 9 oktober 1933 företagit inspektion av vissa förläggningsförhållanden m. m. vid nämnda örlogsstation. Det vid denna inspektion förda protokollet är, i vad det avser logementsfartyget Vanadis, av följande lydelse:

»A Vanadis är manskap förlagt såväl å trossbotten som å batteriet och det överbyggda däck. Förläggningen gav intryck av att vara snygg och väl hållen. Vid militieombudsmannens besök å fartyget voro omkring 200 man där förlagda. Tidigare hade fartyget tjänat som förläggning för upp till 350 man, men numera brukade förläggningen omfatta högst omkring 300 man. Vid den i april innevarande år av militieombudsmannen gjorda inspektionen av fartyget hade framhållits, att logementen voro dragiga. Samma anmärkning gjordes även nu av de menige, vilka vistades å fartyget vid militieombudsmannens besök. Vid samtal med dessa framhölls såsom de meniges uppfattning jämväl följande: Vanadis vore såsom förläggningslokal icke jämbördig med kasernbyggnaderna å örlogsstationen. Väl hade förläggningen å Vanadis den fördelen, att logementen å batteriet och det överbyggda däck vore ljusare än kasernlogementen men i övrigt vore ett flertal nackdelar utöver den i det föregående nämnda, att logementen vore dragiga, förbundna med fartygsförläggningen. Sålunda vore å trossbotten de persedelskåp, som bestodes manskapet, små samt, till följd av att de innehölle endast ett fack, föga ändamålsenliga. En ur manskapets synpunkt betydelsefull anmärkning mot förläggningen vore, att sovplatserna ombord

utgjordes av kojor. Att ligga i koj vore för den därvid ovane mindre bekvämt än att ligga i säng. Man kände sig om morgnarna ledbruten vid uppstigande från kojen. En olägenhet med kojsystemet vore jämväl, att kojerna nedtoges vid revelj och sålunda ej kunde användas om dagarna. Det i kasernerna förlagda manskapet finge under sina fristunder om dagen lägga sig till vila ovanpå sängarna. En dylik förmån att få lägga sig till vila under fritid komme på grund av kojförläggningen icke manskapet å Vanadis till del. Mot förläggningen ombord anmärktes vidare, att luften i logementen ombord ofta bleve tjock och ohälsosam. Slutligen saknades tillgång till bekvämlighetsinrättning ombord å fartyget.

Konteramiralen de Champs anförde under instämmande av i övrigt närvarande personal av officers och underofficers tjänsteställning, att det naturligen vore till fördel för örlogsstationen, om bättre förläggningslokal än Vanadis kunde erbjudas manskapet, men framhöll tillika, att fartyget ingalunda f. n. vore i så dåligt skick eller eljest så olämpligt som förläggningslokal, att en utrangering av fartyget vore nödvändig.

Av tillstådesvarande befäls personer inhämtade militieombudsmannen i övrigt följande: Viss risk för drag i förläggningen föreläge på grund därav att stora fönster upptagits i fartygssidorna. Särskilt gällde detta, då sidvind rådde. Därest fartyget icke vore förtöjt vid kaj utan vid boj, skulle draget vara oberoende av vindriktningen, då ju fartyget i sådant fall svängde efter vinden. Att förlägga fartyget vid boj läte sig emellertid icke göra med hänsyn till de besvär, som då skulle uppstå för kommunikation med land. Till undvikande av drag hade fönstren i möjligaste mån blivit tätade, och varje år översåges desamma av snickare, därvid eventuella brister i tätningen avhjälpes. Vissa luckor i golvet, vilka tidigare varit öppna, hade numera övertäckts. Kojerna hängde på krokar, som vore uppsatta i rader i taket. Då de kojor, som vore närmast fönstren, mest utsattes för drag, utnyttjades numera icke den rad av krokar, som löpte ytterst. På grund härav funnes ej kojor på närmare avstånd än omkring två meter från fönstren. Temperaturen i förläggningen avlästes sex gånger varje natt, nämligen kl. 9, kl. 11, kl. 1, kl. 3, kl. 5 och kl. 7, av vederbörande vaktpost. Denne gjorde vid varje avläsning anteckning om temperaturen i en därför avsedd liggare. Av liggaren framginge, att temperaturen hölles väl uppe. Manskapet hade sig tilldelat allenast en filt per man. Möjlighet torde dock föreligga att utdela ytterligare en filt per man till dem, som så önskade. I fråga om kojsystemet vore att märka, att en del av de å Vanadis förlagda värnpliktiga icke i sin civila tjänst vore sjöfolk. Denna del av manskapet hade svårare att finna sig till rätta med kojerna än den personal, som redan före sin militärtjänstgöring fått vana vid sjöliv. Det kunde icke förnekas, att manskapets önskan, att å fristunder få lägga sig till vila, under vissa förhållanden vore berättigad. Det vore även sannolikt, att det missnöje med förläggningen å Vanadis, som manskapet lade i dagen, i särskilt hög grad hade sin grund just i det förhållandet, att kojerna i olikhet mot sängarna i kasernlogementen icke kunde användas såsom viloplatsor om dagen. För närvarande funnes bänkar uppsatta omkring väggarna i fartygslogementen. Likaså funnes i ett av logementen en bordliknande upphöjning, där manskapet brukade sträcka ut sig om dagarna. Det upplystes slutligen att tillgång till toiletter icke kunde beredas ombord å fartyget, när Stockholms stad utfärdade förbud för att spillning finge utsläppas i vattnet omkring fartyget.

Konteramiralen de Champs förklarade sig skola vidtaga åtgärder i ändamål att extra filter i mån av behov kunde utdelas till manskapet.

Kommendörkapten Burman ställde vidare i utsikt, att ökat antal bänkar skulle anskaffas till förläggningen, ävensom att nu befintligt ankarspel skulle kunna borttagas, varigenom utrymme för ytterligare ett bord skulle kunna beredas.

Det ifrågasattes, huruvida icke viloplats för manskapet skulle i viss begränsad omfattning kunna beredas i det ombord befintliga gunrummet. En dylik anordning befanns av det tillstädesvarande befälet väl utförbar, men det ringa utrymme, som därigenom kunde utvinnas, skulle icke bliva till sådan nytta, att det motiverade större ändringsarbeten.

Förste marinläkaren Lundberg framhöll att förläggningen å Vanadis icke kunde anses hälsovadlig, samt att antalet sjukdomsfall icke vore större å Vanadis än i stationens förläggning i övrigt.

Militieombudsmannen undersökte ett flertal av fönstren utan att trots den vid tillfället rådande ganska starka sidvinden något drag kunde konstateras. Det utröntes, att i fönstren funnes infälda tätningsslistor av kopparplåt.

Av temperaturloggaren framgick, att temperaturen icke vid något tillfälle under den sist förflutna veckan understigit 18° men däremot vid vissa tillfällen uppgått ända till 22°.

Såsom allmänt omdöme rörande Vanadis' lämplighet såsom förläggningsplats för det till Stockholms örlogsstation hörande manskapet får militieombudsmannen i anslutning till den företagna inspektionen uttala, att fartyget icke kan anses helt fylla nutida krav på en manskapsförläggning. Särskilt torde förläggningen å trossbotten få anses icke tillgodose skäligen anspråk på bekvämlighet.

Militieombudsmannen finner det följaktligen önskvärt, att förläggningen å Vanadis måtte kunna, så snart omständigheterna det medgiva, helt slopas.

Det är emellertid upplyst, att utrymmet i de till örlogsstationen hörande kasernerna icke är tillräckligt för beredande av plats åt så stor manskapsstyrka, som f. n. i allmänhet är förlagd vid stationen.

Det har vidare vid inspektionen icke framgått, att ur hälsosynpunkt några vådor kunna anses förbundna med förläggning ombord å fartyget. Förläggningen måste ock anses tillgodose skäligen krav på snygghet och trevnad.

Härtill kommer, att ekonomiska skäl, särskilt hänsynen till att frågan om örlogsstationens förflyttning måhända kan inom en icke avlägsen framtid komma i ett avgörande skede, tala för, att åtgärder för anskaffande av nya förläggningsutrymnen för det till örlogsstationen hörande manskapet tills vidare icke vidtagas.

På grund av vad nu anförts har militieombudsmannen icke kunnat finna, att tillräckliga skäl föreligga för en omedelbar utrangering av fartyget såsom förläggningsplats.»

För att kunna grunda sitt ställningstagande till frågan om en omedelbar utrangering av logementsfartyget Vanadis såsom förläggningsplats för manskap vid flottans örlogsstation i Stockholm på personliga iakttagelser har utskottet ingående besett ifrågavarande fartyg. Utskottet har därvid funnit sig kunna helt ansluta sig till militieombudsmannens uttalanden i det ovan återgivna inspektionsprotokollet. Sålunda måste å ena sidan medgivas, att fartyget icke fyller nutida krav på en manskapsförläggning, men å andra

Utskottet.

sidan konstateras, att förläggningen ombord på fartyget tillgodoser skäligen krav på snygghet och trevnad. Enligt vad utskottet vidare inhämtat står något annat fartyg, som skulle bättre än Vanadis lämpa sig för ändamålet i fråga och som för rimlig kostnad skulle kunna iordningställas därför, icke till förfogande. Vid sådant förhållande torde en utrangering av Vanadis icke vara möjlig utan en föregående utökning av de befintliga kasernutrymmena, vilket skulle medföra dryga kostnader. Med hänsyn till planerna på en förflyttning av Stockholms örlogsstation till annan plats än den nuvarande kan utskottet givetvis icke förorda en sådan lösning. Utskottet vill dock i detta sammanhang framhålla önskvärdheten av att frågan om denna förflyttning bringas till en snar lösning, så att manskapets förläggningsfråga kan bli på ett tillfredsställande sätt ordnad.

Utskottet hemställer med stöd av det anförda,

att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 1 mars 1934.

På utskottets vägnar:

OLOF ANDERSSON.

Närvarande: herrar *Andersson* i Malmö, *Larsson*, *Gustafsson* i Lekåsa, *Arnemark*, *Ekman*, *Lind*, *von Seth*,* *Hansson* i Vännäsby, *Werner* i Höjen och *Lundell*.*

* Ej närvarande vid justeringen.